

תוכן עניינים

4.....	מבוא	
6.....	1. סקירת ספרות	
6.....	1.1 פיתוח מקצועי בקרב מורים	
6.....	1.1.1 גישות לפיתוח מקצועי בקרב מורים	
8.....	1.2 הגישה הפסיכו-פדגוגית	
8.....	1.2.1 מאפייני הגישה הפסיכו-פדגוגית	
8.....	1.2.2 הגישה הפסיכו-פדגוגית לפיתוח מקצועי בקרב מורים	
9.....	1.3 תחושת מסוגלות עצמית בקרב מורים	
10.....	1.3.1 תחושת המסוגלות העצמית בקרב מורים	
10.....	1.3.2 תחושת מסוגלות עצמית בקרב מורים מתחילים וותיקים	
11.....	1.3.3 השפעה של פיתוח מקצועי והגישה הפדגוגית על תחושת מסוגלות עצמית	
12.....	1.4 סיכום ושאלת המחקר	
13.....	2. שיטות מחקר	
13.....	2.1 השערות המחקר	
14.....	2.2 אוכלוסיית המחקר	
15.....	2.3 כלי המחקר	
16.....	2.4 תכנית ההשתלמות והליך המחקר	
16.....	2.5 אופן ניתוח הנתונים	
17.....	3. ממצאי המחקר	
17.....	3.1 סטטיסטיקה תיאורית	
18.....	3.2 בחינת השערות המחקר	
21.....	3.3 בחינות השפעות דמוגרפיות	
22.....	4. דיון	
22.....	4.1 בין הקוגניטיבי לרגשי בגישה הפסיכו-פדגוגית	
23.....	4.2 חזקות וחולשות בקרב מורים צעירים וותיקים	
24.....	5. סיכום	
24.....	5.1 סיכום המחקר ותרומתו	
25.....	5.2 המלצות המחקר	
26.....	6. מקורות	
29.....	נספחים	
29.....	נספח א': שאלון המחקר	
30.....	נספח ב': תדפיסי SPSS מרכזיים	

מבוא

הגישה הפסיכו-פדגוגית גורסת, כי משימת ההוראה מייצרת השפעה הדדית בעלת מאפיינים רגשיים ו-'שקופים', בין המלמד לבין הלומד (צימרמן, 2010). השפעות אלו, אשר בסיסן בתחושות ורגשות של המשתתפים בתהליך הלמידה, התלמידים והמורים כאחד, והקשר הרגשי הקיים בין כלל המשתתפים בחוויית הלמידה, קובעת במידה רבה, את איכות הלמידה, ומייצרת מעגל של השפעה מתמשכת. האפקט הרגשי על התהליך הפדגוגי, והתהליך הפדגוגי על התחושות של המשתתפים במהלך תהליך הלמידה (Becker, Keller, Goetz, Frenzel & Taxer, 2015).

לאורך השנים האחרונות, מחקרים רבים בחנו ומצאו הוכחות לחשיבות הישירה של הגישה הפסיכו-פדגוגית על פוריות ויעילות תהליך ההוראה בכיתה. להיבטים אלו, ישנה השפעה כוללת על המציאות בבית הספר ובכיתה, הן בהקשר של חווית התלמיד והן בהקשר של חווית המורה. השפעה אחת כזו, מתייחסת לתחושת המסוגלות העצמית של המורים. המסוגלות העצמית, מבטאת את רמת הביטחון והאמון של המורה (או של כל בעל מקצוע או בעל משימה אחר) בעצמו. בעוד שהמסוגלות העצמית נחשבת לגורם בסיסי ומשמעותי בביצוע של כל משימה, הוא נחשב לרלוונטי במיוחד עבור המורה. זאת מכיוון, שמקצוע ההוראה תמיד נחשב לאחד המקצועות הקשים, כמו גם החשובים בכל חברה.

כיום, תפיסה זו רלוונטית מתמיד, נוכח הלחצים והעומס הרב המוטל על המורה, אשר משתלב בתוך מעמד ציבורי רעוע. המורים סובלים מרמת שחיקה גבוהה הנובעת מהקשיים והעבודה היום יומית בכיתה ומול תלמידים, במיוחד בשנים הראשונות של קריירת ההוראה, המאופיינת בשיעורי נשירה גבוהים (ארן ו-זרצקי, 2017). שילוב ייחודי זה של מעמד ציבורי בעייתי עם תנאי עבודה קשים, משפיע באופן ישיר על אלו שבחרים להיכנס בסופו של דבר לתחום ההוראה, ועל יכולת מינופם של מורים על קריירה זו.

נוכח מציאות זו, פועלת מערכת החינוך הישראלית, בעשורים האחרונים, בדומה לנעשה במערכות חינוך במדינות מערביות אחרות, להכשיר ולסייע למורה מעבר ללימודי ההכשרה להוראה במכללות ובאוניברסיטאות. פיתוח מקצועי זה, מאפשר למורים להרחיב ידע, לרכוש כלים מעשיים איכותיים יותר, ולחזק את האופק התעסוקתי, ובכך, להביא לשיפור ברמת המסוגלות העצמית שלהם. בעוד שמטרות אלו מהוות, בין היתר, את המטרות העיקריות של הפיתוח המקצועי, לדעת רבים, הפיתוח המקצועי, כפי שהתפתח בעשורים האחרונים, הינו תוצאה של שיעורי הנשירה, והניסיון המשמעותי להפחית שיעורים אלו (שפרלינג, 2018).

עבודת מחקר זו תבקש לבחון את השפעת הפיתוח המקצועי על פי הגישה הפסיכו-פדגוגית על המסוגלות העצמית של המורים. ת כדי לשאול, 'מהו השפעת הפיתוח מקצועי על פי הגישה הפסיכו-פדגוגית על המסוגלות העצמית של המורים?' כדי לענות על שאלת מחקר זו, בוצע מחקר התערבות, אשר בחן את השפעתה של השתלמות בפסיכו-פדגוגיה על המסוגלות של המורים לפני ולאחר ההשתלמות.

הפרויקט שיוצג בעמודים הקרובים, יחולק לחמישה פרקים. הפרק הראשון יציג את הרקע התיאורטי, כפי שזה נכתב לטובת הסמינריון, ובאופן מצומצם, וכך ייגע בנושאי המחקר ובמחקרים קודמים שבחנו שאלות מחקר דומות. בפרק השני, אציג את פרטי המחקר, תכנית ההשתלמות ומשתתפי המחקר. בפרק השלישי, אציג את הממצאים האמפיריים, שבחנו את המסוגלות העצמית, לפני ואחרי תכנית ההשתלמות. בפרק הרביעי, דיון בין הממצאים לרקע התיאורטי יוצג, לפני סיכום המחקר כולו.

סקירת ספרות

עבודת סקירת הספרות, הינה גרסה מצומצמת של עבודת הסמינריון, ומטרתה לגלם את הידע הקיים על נושאי המחקר המרכזיים (הגישה הפסיכו-פדגוגית, ומסוגלות עצמית), תוך התמקדות והתכנסות לשאלת המחקר. החלק הראשון יעסוק במאפיינים והמשמעויות של פיתוח מקצועי בקרב מורים. החלק השני, יבחן את הגישה הפסיכו-פדגוגית, ומשמעות אימוצה על ידי מערכת החינוך הישראלית. לבסוף, בפרק השלישי והאחרון, ינותח המושג מסוגלות עצמית והשפעתו על מורים, תוך התייחסות למחקרים קיימים הבוחנים נושא זה.

1.1 פיתוח מקצועי בקרב מורים

1.1.1 גישות לפיתוח מקצועי בקרב מורים

בעשורים האחרונים, התפתחו גישות רבות לפיתוח מקצועי, אשר רובן מדגיש את העצמת המורה ואת הכלים מקצועיים הנדרשים לו. הפיתוח המקצועי חותר לסייע למורה להתמודד באופן תיאורטי ומעשי עם השינויים החברתיים והטכנולוגיים באמצעות קידום של שיטות לימוד חדשניות המציבות את התלמיד במרכז (קליגר והופמן, 2012). שיטות אלו, לרוב נבחנות בהתאם למספר קריטריונים מרכזיים.

ניתן לחלק את התכניות לפיתוח מקצועי לפי המטרות שלהן בטווח קצר, הבינוני והארוך. תכניות פיתוח מקצועי לטווח הקצר, מטרתן לספק ידע פדגוגי-ש מעניק הבנה וכלים ל הוראה ולהתמודדות עם ילדים ותלמידים בכיתות ובגילאים שונים, וידע תכני שמטרתו להכין את המורה למקצועות ספציפיים, וכך לאפשר הוראה עשירה יותר ומוכנה יותר לאתגרים העתידיים לו במציאות הנוכחית (שפרלינג, 2018). בטווח הבינוני לעומת זאת, תכניות נמדדות ביצירת שינוי של ממש בטכניקות ופרקטיקות הלימוד, יחד עם יכולות לימוד של תוכן מתקדמות ומפותחות יותר. בטווח הארוך, התכניות נדרשות להביא לשינויים רחבים וכלליים יותר בגישה ובעמדה של המורה כלפי הלימוד (בכלל או בנושאים ספציפיים, למשל, בחינוך של תלמידי החינוך המיוחד), בעמדות של התלמידים, ולבסוף אף בהשפעות אמפיריות בהישגי התלמידים (Avidov-Ungar, 2016).

פיתוח מקצועי, ומתוקף המשאבים המוקצים לו, מקיים קשר של השפעה הדדי עם שלל של גורמים, הקובעים יחדיו את האפקטיביות של תכנית כזו או אחרת, בהתאם למטרותיה. הסביבה למשל, צריכה להגיב לתכנית הפיתוח המקצועי, להיערך לתמוך בה ברמה הערכית, מעשית ואדמיניסטרטיבית. רוח בית הספר, עשויה להשתפר נוכח תכנית פיתוח מקצועית יעילה, אך גם עלולה להביא לכישלונה. לכן, מערכת פיתוח מקצועית צריכה להתאים לצרכי המורה והחסרים של המורה בהקשר לגורמים אלו, וביחס לנדרש ולסטנדרטים של ההוראה הנהוגה במערכת החינוך בכלל ובתוך הכיתה של המורה בפרט (שפרלינג, 2016).

בעבר, אחת הביקורות העיקריות כנגד המכללות להוראה, הייתה ההכנה הבלתי מספקת שאלו נתנו לפרחי הוראה, אשר חשו לבדם (לצד המדריך הפדגוגי והמורה האחראי) עם כניסתם לתוך קריירת ההוראה, כאשר בין המוסד המכשיר לבין בית הספר החונך את המורה החדש, התקיים קשר ספונטני ובלתי יעיל. כלומר, כזה שאינו מוודא שהמורה מקבל את כל הכלים הדרושים, וכזה אשר לא מוודא שוויוניות בסיוע לכל מורה ומורה (לויר, כהן, עבאדי, ו-גריןפלד, 2009). כיום, במסגרת